

Nr 360.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående subventionering av införseln av vissa varor, m. m.; given Stockholms slott den 11 oktober 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 oktober 1946.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres, fråga om *subventionering av införseln av vissa varor m. m.* samt anför.

Under kristiden har i viss utsträckning av krisorganen eller genom deras förmedling bedrivits verksamhet för utjämning av priserna å vissa importvaror dels mellan dylika varor inbördes och dels mellan importerade och inom landet producerade varor. Dessa clearingförfaranden, som i allmänhet ägt rum med hjälp av särskilda vid krisorganen inrättade clearingkassor, ha delvis inneburit en subvention av införseln av varor, i det att i prisutjämningsyfte utbetalning till vederbörande importör skett i den mån importpriset för varan överstigit visst för varan fastställt avräkningspris. En redogörelse för dessa clearingkassors verksamhet har av mig lämnats till 1945 års höstriksdag såsom svar å en av ledamoten i första kammaren, professorn Nils Herlitz i ämnet framställd interpellation.

Sedan vissa clearingkassor avslutat sin verksamhet och utsikter yppats att även övriga clearingförfaranden skulle kunna avvecklas inom en icke alltför avlägsen framtid, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 29 mars 1946 åt statens priskontrollnämnd att efter samråd med övriga krisorgan, vid vilka clearingkassor funnes inrättade, överväga och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande allmänna riktlinjer för dispositionen av de överskott, som de särskilda clearingkassorna efter clearingförfarandets upphörande kunde förete utöver till förfogande ställt förlagskapital. I skrivelse den 15 juni 1946 har priskontrollnämnden med överlämnande av yttranden i ämnet från statens reservförrådsnämnd, statens industrikommission, statens livsmedelskommission och statens bränslekommission inkommit med den begärda utredningen och framlagt förslag i ämnet. Förslaget innebär i huvudsak, att clearingkassornas överskott skulle överföras till särskilda, vid de olika centrala krisorganen inrättade fonder, vilkas medel skulle i första hand användas till åtgärder i prisutjämnande syfte inom vederbörande krisorgans verksamhetsområde.

I skrivelse den 13 september 1946 har *statens priskontrollnämnd* hos Kungl. Maj:t gjort framställning i syfte att skapa möjligheter till subvention från det allmännas sida av införseln av vissa viktigare varor.

Priskontrollnämnden erinrar till en början om att starka prisstegrings-tendenser för närvarande rådde på de utländska marknaderna och att denna utsatte den inhemska prisnivån för ett starkt tryck uppåt. Detta tryck hade visserligen i någon mån lättat genom apprecieringen av den svenska kronan. Nämnden ansåge emellertid, att därutöver en ökad importpriskontroll vore erforderlig för att förhindra att prisstegringen utomlands sloge igenom på den svenska prisnivån och att såsom ett led i denna utvidgade kontroll borde övervägas införandet av subventioner å vissa viktigare importråvaror. Nämnden fortsätter:

Ett beträdande av subventionsvägen är i allmänhet förenat med allvarliga olägenheter och en åtgärd som i princip måste anses förkastlig. Särskilt gäller detta när subventionerna avse att dölja prisförändringar av mera bestående karaktär. Emellertid torde subventioner kunna anses försvarliga i speciella fall som temporära åtgärder i syfte att eliminera tillfälliga prisrörelser. Motiveringen för att i nuvarande läge tillgripa subventioner är sålunda antagandet att de prisstegringstendenser, som göra sig gällande via utrikeshandeln, äro av relativt övergående natur. Den prisuppgång som på senare tid skett på de utländska marknaderna torde i viss mån vara spekulativt betonad och sammanhängande med den rådande starka varuefterfrågan. På samma sätt som fallet var efter förra världskriget torde priserna komma att falla i och med att en avmattning inträder i denna efterfrågan. Prisläget är för närvarande så ansträngt att subventionsåtgärder måste ur allmänt prispolitisk synpunkt vara att föredraga framför en uppgång i priserna. Det kan förutses att socialstyrelsens levnadskostnadsindex, som nu ligger vid 243 (1914 = 100), under det närmaste halvåret på grund av förändringar i bl. a. jordbrukspriser och skatteposten

kommer att uppnå ett läge mycket nära det i ramavtalet fixerade »index-taket» 248. Hänsynen till de allvarliga konsekvenser som kunna utlösas av en, om än tillfällig, prisstegring i ett sådant läge måste anses väga tyngre än de principiella betänkligheterna mot ett beträdande av subventionsvägen. Det är emellertid uppenbart att man i fall av en allmän inflationsrörelse i utlandet och då speciellt i Amerika icke kan räkna med att det med hjälp av subventionsåtgärder skall vara möjligt att skydda den svenska prisnivån. Subventionernas uppgift kan blott vara att utjämna tillfälliga, mer eller mindre spekulativt betonade prisrörelser och därmed undvika onödiga och riskabla kastningar i den inhemska prissättningen. Därmed är också givet, att det vid en sådan uppläggnig av subventionspolitiken kommer att röra sig om relativt begränsade belopp. Av den förda motiveringen för vidtagandet av subventionsåtgärder följer att om det visar sig att priserna på de utländska marknaderna komma att stabilisera sig på nuvarande höga nivå eller i vart fall prisstegringen kommer att bli av betydande varaktighet frågan uppenbarligen kommer i ett annat läge. Subventionsåtgärderna synas i sådant fall böra avvecklas, då det på längre sikt måste anses ofrånkomligt att de verkliga kostnaderna böra få taga sig uttryck i priserna för konsumenterna.

Priskontrollnämnden framhåller vidare, att man vid ett övervägande av omfattningen av de ifrågasatta subventionsåtgärderna i huvudsak syntes böra inrikta sig på en subvention av sådana råvaror, som vore av betydelse för de stora konsumtionsartiklarna och spelade en mera omedelbar roll för konsumentpriserna och därmed för levnadskostnadsindex. Bland dylika råvaror omnämner nämnden bomull och hudar, under framhållande av att dessa vore råvaror för ett mycket betydande antal artiklar och att en pris-höjning å dem därför sprede sig över stora områden av prissystemet. Även andra varor vore eller kunde bli aktuella ur subventionssynpunkt.

Priskontrollnämnden framhåller, att vad sålunda anförts beträffande vidden av subventionsåtgärderna endast vore att uppfatta såsom angivande tänkbara utvägar och givetvis icke innebure att man skulle binda sig för en handlingslinje i enlighet därmed. Frågan om hur långt en subvention borde sträcka sig sammanhängde med sådana omständigheter som lagerställning och räntabilitet och måste därför bli föremål för prövning i varje särskilt fall.

Beträffande frågan om förfarandet vid genomförandet av erforderliga subventioner och om finansieringen av desamma anför nämnden — utan att taga ställning till dessa spörsmål — följande synpunkter:

Enligt uppgift från statens krigsförsäkringsnämnd kommer vid utgången av 1946, då den statliga krigsriskförsäkringen upphör med sin verksamhet, ett överskott av krigsriskförsäkringsmedel på omkring 200 miljoner kronor att föreligga. Dessa medel, som omhänderhavas av riksgäldskontoret, äro likartade med clearingkassornas överskottsmedel — de representera medel som tidigare tagits ut av konsumenterna i form av för höga priser på importvaror — och man kan länka sig att utnyttja dem för finansiering av erforderliga subventioner. Nämnden anser sig dock ej böra framlägga något förslag i detta avseende utan vill för sin del lämna öppet huruvida de

ifrågasatta subventionerna skola finansieras denna väg eller genom direkta anslag på budgeten eller eventuellt på något annat sätt.

Beträffande sådana varor, för vilka särskilda clearingkassor finnas inrättade inom resp. centrala kristidsmyndigheter, synas emellertid däri befintliga medel i första hand böra utnyttjas. I skrivelse till Konungen den 15 juni 1946 angående dispositionen av clearingkassornas överskott framhöll nämnden att det prispolitiska läget kunde motivera fortsatta clearingåtgärder, sedan de nuvarande kassorna avslutat sin verksamhet. Enligt nämndens förmenande talade starka skäl för att clearingkassorna ombildades till fonder, knutna till resp. centrala kristidsmyndigheter. Ur de sålunda bildade fonderna borde enligt nämndens mening medel i första hand utbetalas för åstadkommande av erforderlig prisutjämning. I den mån medel icke i tillräcklig omfattning stå till förfogande i clearingkassorna resp. fonderna för subventioner torde tillskott böra lämnas från krigsriskförsäkrings- eller andra medel.

I fråga om sådana varor för vilka särskilda clearingkassor ej finnas inrättade synes genomförandet av subventioner kunna ske antingen via statens reservförrådsnämnd eller via importförening, där sådan finnes, allt efter lämpligheten i varje särskilt fall. Detta innebär att vederbörande organ erhåller i uppdrag att inköpa ifrågavarande varor och försälja dem till nu gällande av priskontrollnämnden godkända försäljningspriser. De förluster som härvid komma att göras torde böra täckas av krigsriskförsäkrings- eller andra medel.

Över priskontrollnämndens framställning ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium — vilken därvid överlämnat yttranden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskamrarna i Göteborg och Gävle, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Kooperativa förbundet — statens krigsförsäkringsnämnd, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens handelskommission och statens bränslekommission.

Socialstyrelsen, kommerskollegium, industrikommissionen, livsmedelskommissionen, handelskommissionen, handelskammaren i Gävle och Kooperativa förbundet instämma med priskontrollnämnden därutinnan, att i nuvarande läge en subventionering av importen av vissa varor, trots de principiella betänkligheter som möta häremot, kan vara nödvändig. *Socialstyrelsen* framhåller härvid, att det vore av stor betydelse för bevarande av ett stabilt penningvärde, att prisstegringstendenserna så vitt möjligt hejdades och att det härigenom undvekes, att det s. k. indextaket genombrötes. Om subventionsvägen beträddes allenast för att utjämna tillfälliga, mer eller mindre spekulativt betonade prisrörelser, syntes även de principiella betänkligheterna förlora i styrka. Betänkligheterna syntes bliva ytterligare försvagade om för subventionerna anlätades krigsriskförsäkringsfonden, varigenom även skulle vinnas, att en viss naturlig yttersta gräns för subventionernas omfattning fastställdes. *Kommerskollegium* finner vissa skäl tala för antagandet, att den prisuppgång, som skett på de utländska marknaderna, i viss mån vore av spekulativ och tillfällig karaktär. — Då kost-

naderna för den ifrågasatta subventioneringen inskränkte sig till belopp, som i förhållande till skadeverkningarna av en fortsatt prisstegring tedde sig måttliga, ville kommerskollegium trots de föreliggande betänkligheterna icke motsätta sig ett försök att på föreslaget sätt genom en temporär subventionering hejda fortsatt prisstegring på detta område. Med hänsyn till faran för att de prisstegringar, som subventioneringen avsåge att eliminera, i stället bleve konserverade genom att utländska säljare bleve benägna att utnyttja köparnas genom subventioneringen ökade betalningsförmåga för att hålla priserna uppe, vore det av synnerlig vikt att subventioneringen handhades med smidighet och anpassning efter skiftande förhållanden. *Handelskommissionen* understryker de av priskontrollnämnden angivna förutsättningarna för subventioneringen och framhåller därjämte, att såsom riktlinje för bedömning av en eventuell subventionering därjämte borde gälla, att icke andra förhållanden inom en nära framtid kunde medföra ett uppnående av indextaket. Därest världsmarknadspriset för vissa varor skulle sjunka, vilket, enligt vad för närvarande kunde bedömas, icke förefölle helt uteslutet, borde en eventuell subventionering givetvis upphöra. *Handelskammaren i Gävle* framhåller, att därest priskontrollnämnden icke skulle medgiva prishöjningar för de konsumtionsvaror, som grundade sig på hudar och bomull såsom råvaror, ingen annan utväg torde stå öppen än den av nämnden föreslagna. Ett villkor härför vore, att avveckling av subventioneringen skedde, sedan priserna sjunkit till viss nivå eller priserna stabiliserat sig på en viss högre nivå. *Kooperativa förbundet* tillstyrker, att subventionsvägen beträdes endast i den mån härigenom en mer tillfällig uppgång i de svenska importpriserna kan undvikas i avvaktan på en internationell prisnedgång.

Jämväl *industriförbundet* understryker de principiella betänkligheterna mot subventionsmetoden men anser i nuvarande läge försiktigheten bjuda, att den svenska prispolitiken föres så, att en prisstegring, som kan vara övergående, icke inarbetas i det inhemska prissystemet genom en förhöjning av konsumtionsvarupriserna. Förbundet säger sig från denna utgångspunkt icke vilja motsätta sig den föreslagna subventioneringen såsom en provisorisk åtgärd fram till den 1 juli 1947.

Skånes handelskammare anför, att inflationshotet numera blivit så överhängande och möjligheterna att möta detsamma med hitintills tillämpade medel så tvivelaktiga, att den penningpolitiska situationen, sådan den nu tillspetsats, syntes böra upptagas till skyndsamt, förnyad omprövning i ett alldeles annat sammanhang och ur vida större synpunkter än priskontrollnämnden ifrågasatt. *Handelskammaren* förutsatte visserligen, att det härvid skulle vara möjligt att finna både mera effektiva och mindre förkastliga medel för inflationshotets avvärjande än priskontrollnämnden förordat. Icke dess mindre vore handelskammaren klar över att det — i avvaktan på en sådan översyn av det penningpolitiska programmet och den ekonomiska

politiken på sätt som ifrågasatts — under en mellantid temporärt kunde bliva nödvändigt att tillgripa extraordinära medel av den art priskontrollnämnden förordat, därest det överhuvud skulle bliva möjligt att utan prisregleringens genombrytande upprätthålla en av produktions- och försörjningsskäl angelägen import. För tillgodoseende av detta temporärt begränsade syfte ansåge sig handelskammaren icke böra motsätta sig priskontrollnämndens förslag till importsubventionering såsom en av omständigheterna påkallad nödfallsutväg, dock med förbehåll att subventionsförfarandet redan från början gjordes tidsbegränsat att omedelbart upphöra i samband med genomförandet av det reviderade penningpolitiska program, som av statsmakterna kunde komma att antagas.

Grossistförbundet anför — efter en utförlig analys av det nuvarande läget på ifrågavarande område och de med en subventionering förknippade olägenheterna — att med hänsyn till att dessa olägenheter vore utomordentligt stora framför allt på lång men även på kortare sikt samt till att stora vanskligheter föreläge vid bedömandet av frågan, huruvida en prisstegring vore av övergående natur eller ej, subventionsåtgärder icke borde tillgripas i annat fall än då så måste anses oundgängligen påkallat. Visserligen torde några meningsskiljaktigheter knappast finnas därom att det vore synnerligen olyckligt, om levnadskostnadsindex skulle stiga utöver det i ramavtalet mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen fixerade »indextaget» 248. Innan man beslöte sig för en så betänkelig åtgärd som genomförandet av importprissubventioner, syntes andra utvägar att hålla indexet nere böra undersökas. Därvid kunde särskilt erinras om möjligheten att utmönstra skatteposten ur indexberäkningen. De rådande förhållandena syntes därjämte väl motivera, att man inom arbetsgivare- respektive arbetstigareorganisationerna verkställde en omprövning av gällande överenskommelse om indextillägg för att söka eliminera de ogynnsamma återverkningar på lönenivån, som en prishöjning av övergående natur på vissa konsumtionsvaror skulle medföra. Skulle en subventionering ändock befinnas nödvändig, borde densamma genomföras såsom ett provisorium och efter noggrann prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Stockholms handelskammare finner det svårt att förstå, hur det vore möjligt att avgöra om en prisrörelse vore att anse som temporär och spekulativ. Handelskammaren framhåller risken av att subventionslinjen, om den en gång accepterades, komme att befinnas vara en så bekväm utväg att dölja de verkliga prisrörelserna, att den vunno successivt vidgad tillämpning på nya områden och under väsentligt längre tid än som motiverades av prisrörelsernas tillfälliga karaktär. Förhoppningarna att genom varje-handa konstlade åtgärder kunna sätta prismekanismen ur spel och dölja den pågående penningvärdeförsämringen skulle säkerligen visa sig fåfänga, om man icke lyckades komma till rätta med den primära orsaken till inflationstrycket, nämligen den bristande balansen mellan en stigande in-

komstnivå och en otillfredsställande varuförsörjning. Mot denna bakgrund måste det starkt ifrågasättas, om skäl verkligen finnes att tillgripa så betänkliga medel som subventioner åt importen. Därest åtgärder av detta slag likafullt skulle anses nödvändiga, vore det i varje fall av synnerlig vikt, att subventionerna begränsades till enstaka varor av alldeles särskilt stor betydelse för folkhushållet och att varje enskild subventionsfråga prövades separat och underställdes riksdagen.

Handelskammaren i Göteborg säger sig icke dela priskontrollnämndens förmodan angående den sannolika prisutvecklingen i utlandet, då ett flertal omständigheter snarare tydde på en fortsatt prisstegring eller åtminstone en stabilisering av den rådande höga prisnivån än motsatsen. Handelskammaren framhåller, att för den händelse den i utlandet nu rådande tendensen till prisstegringar icke snabbt avtog i styrka, komme klyftan mellan den utländska och den genom subventionering av importen onormalt lågt stabiliserade svenska prisnivån att bli av sådan storleksordning, att kraftiga inhemska prishöjningar förr eller senare torde vara ofrånkomliga. Ur denna synpunkt torde en redan nu påbörjad, relativt jämnt fortgående prisstegring vara att föredraga. Subventioneringen torde vidare i viss mån i sig själv vara inflationsbefrämjande, då den liksom priskontroll och andra ingrepp i den fria näringsverksamheten med all sannolikhet komme att verka produktionsbegränsande. Av dessa skäl kunde handelskammaren icke tillstyrka införandet av subvention av importvaror. Därest emellertid statsmakterna i nuvarande läge skulle anse subventionsåtgärder vara av rent prispolitiska skäl att föredraga framför en omedelbar uppgång i priserna, måste vid åtgärdernas utformande hänsyn tagas till deras krisbetonade, tillfälliga karaktär och klart utsägas, att en förnyad prövning av subventionsfrågan skedde inom en kortare, till sin längd definitivt begränsad tid, förslagsvis inom högst ett halvt år.

Vad angår subventioneringens närmare utformning må först framhållas, att *socialstyrelsen* låtit verkställa undersökning vilken återverkan på levnadskostnadsindex, som kan förväntas av de av priskontrollnämnden föreslagna åtgärderna. Styrelsen anför härom:

I den vid indexberäkningen i juni 1946 använda budgeten uppgick sammanlagda utgiftsbeloppet till cirka 130 kronor för de varuslag, vilkas priser kunna antas direkt påverkas av prisstegringar på *bomull*. Detta motsvarar cirka 2,5 procent av totalutgiften. Enligt priskontrollnämnden beräknas bomullspriset komma att stiga från 2:15 till 3:— kronor eller med cirka 40 procent. Det är för socialstyrelsen omöjligt att avgöra, i vilken utsträckning en prisstegring av råvaran påverkar den färdiga varans detaljhandelspris. När bomullspriset steg från 1:80 till 2:15 kronor eller med knappt 20 procent, beräknades detta av priskontrollnämnden först medföra en stegring av indextalet i 1914 års serie med 0,7 à 0,8 enheter. Till följd av nedpressning av handelsmarginalerna torde enligt senare kalkyl av priskontrollnämnden denna stegring inskränka sig till 0,3 enheter. Med utgångspunkt från dessa kalkyler kan den aktuella prisstegringen på bomull

antagas medföra en ökning av levnadskostnadsindex i 1914 års serie med högst 1,5 och minst 0,6 à 0,7 enheter eller med 32 respektive 13 à 14 kronor.

Prisstegringen på hudar torde på färdiga skodon medföra en prisstegring av cirka 1 krona per par, vilket i genomsnitt innebär cirka 5 procent stegring. Om även kostnaden för halvsulning ökas med 5 procent, vilket dock torde ligga i underkant, skulle skoposten öka med cirka 6 kronor eller cirka 0,3 enheter.

Av den verkställda undersökningen synes sålunda framgå, att de ifrågasatta subventionsåtgärderna — särskilt i nuvarande känsliga läge — icke äro utan betydelse för prisnivåns stabiliserande och för motverkande av en stegring av levnadskostnadsindex.

Industrikommissionen anför, att för subventionering de råvaror i första hand borde komma i fråga, som vore av betydelse för de stora konsumtionsartiklarna, men att därutöver subventioner borde kunna tillgripas även i andra fall, där prisstegringar å råvarorna blivit så stora, att importen och landets försörjning äventyrades. — I fråga om de varuslag, som kunna ifrågakomma till subventionering framhåller kommissionen:

Utöver de varor, som enligt priskontrollnämndens exemplifiering äro av betydelse för levnadskostnadsindex, och för vilka subventionering därför kan tänkas komma i fråga, må i samma hänseende bland andra framhållas *ull, garner och vävnader*.

Vissa kemikalier och kemiska produkter kunna numera endast i otillräcklig grad erhållas till normala priser från vanliga utländska leverantörer. I stor utsträckning måste därför importbehovet täckas på marknader och från leverantörer, som tidigare ej kommit i fråga, samt till priser, som ligga avsevärt över de normala. I den mån man har att göra med varor där priset endast föga inverkar på priset på viktigare konsumtionsvaror synes dessa prisvariationer i allmänhet ej motivera en subventionering.

I fråga om en speciell kemisk produkt, *calcinerad soda*, torde emellertid för att eventuella prishöjningar på tvättmedel, fönsterglas och vissa embalageglas skola kunna undvikas en viss subventionering vara lämplig.

Andra varor av betydelse för folkförsörjningen, som torde kunna inköpas, därest tillräckligt höga priser betalas, äro *smidda järnrör och vals-tråd*. Ur försörjningssynpunkt synes jämväl beträffande dessa varor subvention kunna länkas.

Vad angår sättet för en subventionering av bomull hänvisar kommissionen till en inom dess textilavdelning upprättad promemoria, vari bl. a. anföres:

Textilavdelningen kan för sin del tänka sig ett system, varigenom det minst 6 veckor före nästa årsskifte träffades en överenskommelse mellan myndigheterna och bomullsindustriens organisationer om att marknadspriset på bomull en viss dag fastlägges såsom återanskaffningspris för det kommande halvåret. Skillnaden mellan detta fixerade återanskaffningspris och det kalkylpris, vilket myndigheterna ur prispolitiska synpunkter vill upprätthålla på den svenska marknaden, skulle utgöra subventionsbeloppet.

Vidare utgår avdelningen ifrån att spinnerierna själva verkställa sina inköp av bomull, varigenom de erhålla de kvaliteter som bäst lämpa sig

för deras maskineri och produktion. Att för detta ändamål anlita statens reservförrådsnämnd som inköpsorgan synes vare sig nödvändigt eller lämpligt. Subventionen synes vidare böra baseras på varje kilo garn, som ett spinneri — fristående eller kombinerat — utlevererar till vare sig eget eller främmande företag.

För att ifrågavarande subventionssystem skall få sin största effekt synes det vara lämpligt, att det svenskspunna bomullsgarnet främst förbehålles sådana förbrukningsartiklar, där priserna av olika skäl böra hållas så låga som möjligt. De dyrare utländska garnerna skulle därigenom i första rummet gå till framställning av sådana artiklar, särskilt för industriella behov, vilka ur prissynpunkt äro mindre känsliga. Genom en sådan uppdelning av de inhemska respektive utländska bomullsgarnernas användningsområden skulle det även öppnas förutsättningar för att avsevärt lindra priskontrollen över importerade bomullsgarner, vilken visat sig vara importhindrande.

Adminisrerandet av detta subventionssystem kan givetvis ske på flera sätt. Avdelningen vill emellertid framhålla, att industrikommissionen sedan flera år regelbundet mottager rapporter från spinnerierna om den kvantitet bomullsgarn som av dem utlevererats och att kommissionen även utövar en teknisk kontroll över de avgivna uppgifternas riktighet. Med hänsyn härtill kunde eventuellt kommissionen på lämpligt sätt bestyrka de handlingar, vilka skola utgöra grunden för utbetalandet av subventionsbeloppet till respektive spinneri.

Liknande synpunkter framföras i en inom *textilrddet* utarbetad promemoria, som vidfogats industriförbundets yttrande.

Industriförbundet anför:

Under hela den tid, som den statliga prisregleringen gällt, har återanskaffningspriset i princip lagts till grund för kalkylerna. Denna grundsats måste enligt förbundets mening alltjämt upprätthållas. Endast på så sätt är det möjligt att skydda de lagerreserver, som uppbyggs under kristiden och vilka avses komma till användning för att motverka de ekonomiska följderna för företagen av framtida prisfall. I enlighet härmed måste förbundet med bestämdhet avvisa tanken att vid beräkningen av subventionsbehovet i prishänseende avseende skulle fästas vid vederbörande branschlagerställning och räntabilitet.

Industriförbundet får vidare framhålla vikten av att de myndigheter, som komma att handha subventioneringen, icke av finansiella skäl vidtaga åtgärder, ägnade att begränsa importen.

Överhuvudtaget gäller, att en otillräcklig import skulle komma att skärpa rådande varuknapphet och därigenom utlösa en ökad spänning mellan varutillgång och -efterfrågan, vilken kan vara ägnad att motverka syftet med den nu föreslagna åtgärden.

Skånes handelskammare framhåller angelägenheten av att den här avsedda temporära importen i alla de fall, där så lämpligen kunde ske, överlåtes till vederbörande importföreningar. Endast genom utnyttjande av den inom branschen representerade sakkunskapen syntes verkliga garantier vinnas för att importen komme att handhavas på ett fullt affärsmässigt och i övrigt ur ekonomiska synpunkter tillfredsställande sätt. Av synnerlig

vikt vore, att medelstildelningen till vederbörande clearingkassa eller till reservförrådsnämnden icke handhades på sådant sätt, att importen därigenom nedskures under den nivå, som måste anses betingat av en tillfredsställande marknadsförsörjning av ifrågakommande varor.

Livsmedelskommissionen anför beträffande sådana importvaror — utom spannmål och fodermedel — vilka fölle inom kommissionens verksamhetsområde, att det syntes riktigast att behållningen å respektive clearingkassor i första hand användes för ifrågavarande ändamål. Emellertid vore dessa medel relativt begränsade. Om de internationella priserna någon längre tid komme att ligga kvar på nuvarande höga nivå, vore det sannolikt nödvändigt, att kassorna tillfördes ytterligare medel, därest starkare prishöjningar skulle kunna undvikas. Prisclearingarna omfattade emellertid för närvarande allenast viss del av de varor, som fölle inom kommissionens verksamhetsområde. Önskvärt vore, att vid sidan om prisclearingarna vissa medel funnes disponibla för prisutjämnande verksamhet. Kommissionen ville därför förorda, att kommissionen beviljades ett särskilt anslag för prisutjämning, vilket syntes böra anlitas endast i den mån som respektive clearingkassor saknade för ändamålet erforderliga medel. Administreringen av subventioneringen syntes, såvitt anginge till livsmedelskommissionens område hörande varugrupper, liksom hittills böra anförtros kommissionen, varvid det kunde vara lämpligt att i regel genomföra subventioneringen via importförening, där sådan funnes. Det torde emellertid i regel icke vålla några större svårigheter att genomföra subventioneringen även i sådana fall där importen icke vore centraliserad. — Importen av spannmål och fodermedel, vilken skedde genom Svenska spannmålsaktiebolaget, finansierades för närvarande i ej obetydlig utsträckning genom tillskott av budgetmedel. Anledning saknades att nu göra någon ändring i subventionsförfarandet beträffande dessa varugrupper.

Beträffande finansieringen av subventionerna har priskontrollnämndens förslag om användande av clearingkassornas överskottsmedel samt vinsten på krigsförsäkringsnämndens verksamhet i allmänhet tillstyrkts, varvid i regel utsagts, att andra medel icke böra ifrågakomma för ändamålet. Avvikande mening har *handelskammaren i Stockholm*, som påpekar, att det enligt grunderna för clearingkassornas tillkomst icke borde kunna ifrågasättas att anlita för bestämda varor avsedda clearingmedel till prissänkningar å andra artiklar. Det vore av stor såväl principiell som praktisk betydelse, att, om subventionsvägen skulle besträdas, kostnaderna härför i varje fall komme att öppet redovisas genom direkta anslag på budgeten.

Livsmedelskommissionen anmärker, att en ej oväsentlig del av det befintliga överskottet av krigsförsäkringsmedel härrört från inbetalningar för varor, som importerats av spannmålsbolaget. Beträffande denna del av överskottet kunde man alltså icke göra gällande, att de för höga premierna

påverkat konsumentpriserna i stigande riktning. Detsamma gällde i stort sett det överskott, som härrörde från inbetalningar för konstgödsel och fettråvaror. Beträffande konstgödselmedel hade kostnaderna för importprisclearingen till stor del bestritts genom anslag på budgeten, och beträffande fettråvaror hade clearingen underlättats genom sänkning av margarinaccisen.

Krigsförsäkringsnämnden har beträffande överskottet å sin verksamhet anfört följande:

Då nämndens försäkringsverksamhet fortfarande pågår, är det givetvis icke möjligt att redan nu mera exakt ange hur stort överskottet kan bli per den 31 december 1946, vid vilken tidpunkt försäkringsverksamheten enligt nämndens uppfattning borde kunna upphöra. Det finnes emellertid icke någon anledning antaga annat än att överskottet kommer att uppgå till lägst det i priskontrollnämndens skrivelse angivna beloppet 200 miljoner kronor.

Priskontrollnämndens uppfattning, att det ifrågavarande överskottet så tillvida skulle vara likartat med clearingkassornas överskottsmedel, att detsamma skulle representera medel, som tidigare tagits ut av konsumenterna i form av för höga priser på importvaror, är endast delvis riktig. I vad mån överskottet uppkommit å försäkringar av importerade varor, respektive å fartyg, som fört dylika varor till Sverige, kan icke utan ingående utredning fastställas, men det torde icke finnas någon som helst anledning antaga, att överskottet skulle hava varit större å import- än å exporttrafiken. Härtill kommer att nämnden drivit en omfattande verksamhet å trafik, som icke i någon mån berört Sverige, såsom exempelvis trafiken emellan Storbritannien och Amerika samt mellan Nord- och Sydamerika. Denna verksamhet har på grund av lyckliga omständigheter blivit vinstgivande i rätt betydande omfattning. Ett visst, säkerligen icke oväsentligt, överskott har emellertid uppkommit å importtrafiken, men nämnden vill icke underlåta framhålla, att de premier nämnden debiterat i denna trafik i regel icke oväsentligt understigit de premier som varit gällande å världsmarknaden.

I skrivelse den 30 september 1946 har krigsförsäkringsnämnden anmält, att sedan de privata sjöassuradörerna numera förklarar sig beredda att från och med den 1 januari 1947 meddela försäkring mot krigsrisk, enligt nämndens åsikt den av nämnden bedrivna försäkringsrörelsen borde upphöra med utgången av år 1946. Nämnden angiver härvid, att, därest krigsskadorna under den återstående delen av år 1946 icke skulle bli onormalt stora, överskottet av nämndens verksamhet torde kunna beräknas till lägst 225 miljoner kronor.

Sedan priskontrollnämndens framställning jämte däröver avgivna yttranden remitterats till fullmäktige i riksbanken, ha fullmäktige avgivit yttrande i ärendet. Fullmäktige anföra:

En subventionering av importen i prisreglerande syfte är ägnad att inge allvarliga betänkligheter. Det kan icke undvikas, att en sådan subventionering är ägnad att minska importörernas intresse och möjlighet att vid sina

kontakter med utländska leverantörer nå lägsta möjliga priser. Det är också uppenbart att subventionsförfarandet är ägnat att försvaga de svenska myndigheternas ställning vid handelsförhandlingar med utlandet när det gäller att uppnå bästa möjliga villkor; den utländske leverantörens eget intresse att komma in på marknaden trubbas med nödvändighet i viss mån av, när han vet att priset ändå kan komma att undergå en reduktion till följd av från det allmännas sida utbetalad subvention. Därtill kommer att en importsubventionering lätt kan ge upphov till klagomål över diskriminerande behandling. Det ena landet, som har huvudsakligt intresse av exporten av en viss råvara som icke subventioneras, finner sig tillbakasatt till förmån för ett annat land, vars råvaror för export subventioneras. Även ur allmänna synpunkter kan en subventionering göras till föremål för kritik. Sedan den en gång införts, är det svårt att avskaffa den. Om icke en prisfallstendens föreligger komme nämligen en sådan åtgärd att utlösa en omedelbar höjning av den inhemska prisnivån. Under förhållanden, där en sådan gynnsam utveckling icke kunde beräknas inträda inom en nära framtid, infördes visserligen en kolsubventionering. Statsmakternas syfte med denna subventionering var emellertid endast att trubba av stegringstakten hos priserna på ifrågavarande för hela prisutvecklingen avgörande vara, och man var alltså redan från början inställd på att låta subventioneringen undergå en successiv reduktion och låta ett blivande högre prisläge bli inarbetat i den allmänna prisstrukturen.

Ur här angivna synpunkter är det givetvis lyckligare, i den mån konsekvenserna av en allmän internationell prisstegring, vilken i inflatorisk riktning påverkar hemmamarknaden, kunna neutraliseras genom en appreciering av valutan. En sådan justering av växelkursen har emellertid ett begränsat användningsområde. Den kan endast förekomma, då en generell prisrörelse skapat en divergens mellan den inhemska prisnivån och prisläget vid import respektive export. Den måste vidare begränsas till att avse en korrigerig av en prisspänning av sådan mera generell natur, som kan väntas bli bestående någon tid framöver. Genomförd under sådana förutsättningar — vilka förelågo vid den svenska apprecieringen i juli detta år — innebär den en anpassning av växelkurserna i riktning mot ett sannolikt framtida jämviktsläge. Den är därför ägnad att på något längre sikt bidra till balans inom den internationella utvecklingen.

De förutsättningar, med vilka man räknade vid den svenska apprecieringen i juli, ha realiserats, och i den mån resultatet av denna appreciering redan låter sig bedöma, får den anses ha fyllt sitt syfte, nämligen att förhindra att den fortsatta internationella prisstegringen skulle i full utsträckning slå igenom i Sverige. Den neutraliserande effekten av apprecieringen får antagas i huvudsak uttömd redan genom den prishöjning på råvaror, som inregistrerats på världsmarknaden under de senaste månaderna. Den skyddar oss alltså icke emot trycket av fortsatta prisstegringar. Något utrymme för en ytterligare, neutraliserande växelkursförändring föreligger å andra sidan enligt fullmäktiges mening icke. Problemet blir under dessa förhållanden, hur man skall kunna skydda sig mot än längre gående prishöjningar på olika råvaror, exempelvis de av priskontrollnämnden nämnda nämligen bomull och hudar. Trots de tungt vägande invändningar mot en subventionering, som fullmäktige förut anfört, finna fullmäktige, att man icke kan avsäga sig möjligheten att i rådande läge möta sådana prisstegringar genom subventionsåtgärder. Av det sagda följer emellertid, att i den mån sådana åtgärder tillgripas det endast bör ske efter noggrant över-

vägande och av tvingande skäl. I syfte att minska de politiska olägenheterna är det enligt fullmäktiges mening en förutsättning för anlitaandet av ett subventionsförfarande, att detta begränsas dels till råvaror eller råvarustadiet mycket närstående produkter, dels till ur prisstrategisk synpunkt betydelsefulla varor. Det är vidare uppenbart, att subventioneringen bör betraktas såsom en sista utväg och därför icke kan få vare sig minska angelägenheten av andra åtgärder till skydd för penningvärdet eller tillgripas i syfte att skapa utrymme för en liberalare politik i andra hänseenden.

På sålunda anförda skäl tillstyrka fullmäktige, att förslag framläggas för riksdagen, varigenom möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att för mötande av temporära prisfluktuationer anlita ett subventionsförfarande efter de av fullmäktige angivna, mycket försiktiga riktlinjerna. Fullmäktige förklara sig sakna anledning att ingå på frågan om finansieringen men understryka, att de penningpolitiska invändningar, som kunde riktas mot subventioneringen, gjorde sig gällande med lika styrka, om denna betalades ur uppsamlade fondmedel eller om den bestredes med skattemedel. För en lösning efter den förra linjen kunde emellertid tala, att denna ur psykologisk synpunkt ansåges mera tilltalande.

Riksbanksfullmäktigen Ivar Andersson har anmält avvikande mening och framhåller, att den av priskontrollnämnden föreslagna åtgärden både ur principiell och ur praktisk synpunkt innebure så betydande risker och olägenheter, att den icke borde vidtagas utan att ytterst tvingande skäl därför föreläge. Den borde i så fall ingå som ett led i en genomtänkt och över hela linjen verkande ekonomisk politik med syfte att hindra en inflatorisk utveckling. Då subventioneringen av vissa importvaror som isolerad åtgärd kunde komma att avtrubba intresset för andra nödvändiga och mera effektiva åtgärder till skydd för penningvärdet, borde förslaget icke tillstyrkas.

På de utländska marknaderna har efter krigets slut och särskilt på sista tiden en fortgående prisstegring ägt rum på många för vår försörjning viktiga produkter. Skäl föreligga emellertid till antagande, att denna prisstegring åtminstone i viss utsträckning är av övergående art samt att så småningom, i och med att förhållandena i utlandet stabilisera sig, en prissänkning kommer att inträda. *Departements-
chefen.*

Om den svenska prisnivån skall kunna bibehållas i stort sett oförändrad — vilket i nuvarande läge är ett angeläget önskemål — måste från svensk sida åtgärder vidtagas bland annat för att minska risken för att de ökade importpriserna slå igenom på den svenska marknaden. Av särskild vikt är, att prisstegringen på sådana råvaror, som äro av väsentlig betydelse för vår produktion, icke får medföra, att priserna på våra viktigare konsumtionsvaror komma att stiga.

I syfte att begränsa återverkningarna av den internationella prisstegringen ha i juli 1946 de svenska växelkurserna å utländska valutor sänkts ca 14

procent. Denna åtgärd har visserligen, såsom riksbanksfullmäktige uttalat, såvitt man nu kan bedöma lett till åsyftat resultat men är icke tillräcklig för att neutralisera prisstegringen på vissa viktiga råvaror. Att i nuvarande läge fortsätta på samma väg genom ytterligare appreciering av svenska kronan torde icke kunna ifrågakomma.

En annan åtgärd med liknande syfte har varit införande av prisutjämningsavgifter å export av svenska varor till utlandet. Dyliga avgifter, som ha till uppgift att neutralisera verkningarna på den svenska marknaden av en spänning mellan en hög prisnivå i utlandet på varor, som äro föremål för svensk export, och priserna inom landet på samma varor, ha hittills uttagits endast vid export av vissa trävaror.

Under kriget har den svenska prisnivån i stor utsträckning skyddats mot prisfluktuationer i utlandet genom clearingförfaranden, som verkställts genom centralt krisorgans försorg eller under kontroll av dylikt organ. Dessa clearingförfaranden ha haft till syfte, i somliga fall att utjämna priserna på viss importvara, där varan kunnat importeras till växlande priser, i andra fall att, där försörjningsskäl nödvändiggjort produktion inom landet av vara, som, låt vara i otillräcklig mängd, kunnat importeras till billigare priser, åstadkomma prisutjämning mellan den importerade varan och den inom landet producerade varan. Förfarandet har inneburit, att visst avräkningspris fastställts för varan, varefter utbetalning skett ur den för ändamålet upprättade clearingkassan, när importörens eller producentens självkostnad överstigit avräkningspriset, medan i motsatt fall inbetalning till kassan ägt rum. Några av dessa clearingförfaranden ha numera avvecklats, andra bestå alltjämt. Ehuru man eftersträvat att bestämma avräkningspriset så, att utbetalningar och inbetalningar skulle täcka varandra, har det icke kunnat undvikas, att i vissa fall clearingkassa vid clearingförfarandets avveckling visat överskott. I andra fall har clearingförfarandet visat underskott, och ytterligare sådana fall kunna väntas.

Nu berörda clearingförfaranden torde i huvudsak ha fyllt sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Avveckling av clearingförfarandena avses skola äga rum, i den mån de förhållanden, som motiverat deras införande, icke längre äro för handen. Det är emellertid att vänta, att vissa av de under kriget gjorda clearinganordningarna måste fortsätta ännu någon tid. Alldeles uteslutet torde icke heller vara, att förhållandena komma att påkalla införande av prisclearing beträffande andra varor än hittills.

För lösande av det nu föreliggande problemet — förhindrande av att den prisstegring på viktigare importvaror, som ägt rum på utländska marknader, kommer att slå igenom på den svenska marknaden — torde emellertid dyliga clearingförfaranden icke vara tillfyllest. Andra utvägar måste därför sökas.

I detta läge har statens priskontrollnämnd, under betonande av de principiella betänkligheterna, föreslagit öppnande av möjlighet för Kungl. Maj:t

att i särskilda fall medgiva subventionering av import, nämligen där prisstegringen i utlandet kan antagas vara av endast tillfällig och spekulativ karaktär. I de över framställningen avgivna yttrandena har i allmänhet priskontrollnämndens förslag tillstyrkts om än med tvekan och under framhållande av de olägenheter, som äro förknippade med en dylik anordning. Särskilt får jag här hänvisa till riksbanksfullmäktiges i det föregående återgivna uttalande i frågan.

I likhet med priskontrollnämnden och flertalet av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i ärendet, finner jag det i nuvarande läge nödvändigt att öppna möjlighet för Kungl. Maj:t att medgiva viss importsubventionering. Jag inser till fullo vådorna av en dylik subventionering, och anser därför, att den skall tillämpas restriktivt. Den bör sålunda äga rum allenast, där sannolika skäl föreligga för antagandet, att prisstegringen är av övergående karaktär. Vidare bör den i huvudsak begränsas till sådana importerade råvaror, vilkas importpriser utöva ett väsentligt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet. Det synes mig dock icke böra vara helt uteslutet, att subventioneringen skall kunna tillämpas även å varor, som representera ett senare stadium av produktionsprocessen, i den mån synnerligen starka skäl av förut angiven art föreligga. I priskontrollnämndens framställning liksom även i en del remissyttranden ha omnämnts vissa varor, som böra bliva föremål för importsubventionering. Jag är emellertid icke beredd att nu göra några närmare uttalanden härom. Subventioneringsåtgärd bör kunna vidtagas allenast efter beslut av Kungl. Maj:t, som därvid jämväl bör meddela närmare föreskrifter angående subventioneringens utformning i detalj. Formerna torde härvid komma att växla allt efter förhållandena. Lämpligen torde för nästkommande års riksdag redogörelse böra framläggas för dittills vidtagna subventioneringsåtgärder. Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medgiva subventionering torde i anslutning härtill böra göras tidsbegränsat, förslagsvis till utgången av juni 1947.

Medelsbehovet för subventioneringen är givetvis beroende av den omfattning, i vilken subventionering kommer att äga rum, och de närmare riktlinjer som skola följas vid dess tillämpning. Att göra några noggrannare beräkningar härutinnan är för närvarande icke möjligt. Det synes mig lämpligast, att subventioneringens omfattning tills vidare begränsas till visst maximibelopp, förslagsvis 25 000 000 kronor. Sedan erfarenhet erhållits angående subventioneringen, torde frågan om en eventuell förlängning av densamma samt om dess omfattning böra tagas under övervägande och, därest förhållandena därtill föranleda, förslag därom föreläggas nästa års riksdag.

Priskontrollnämnden har i sin framställning — utan att framställa något direkt förslag — hänvisat till möjligheten att finansiera ifrågavarande subventioneringsverksamhet ur de överskott, som uppkommit eller uppkomma

å den statliga krigsförsäkringsverksamheten samt å clearingkassornas verksamhet. Det synes mig emellertid lämpligare att för närvarande dessa medel icke anlitas för finansieringen utan att i stället ett anslag av reservationsanslags karaktär å 25 000 000 kronor anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47. Frågan om disposition av berörda överskottsmedel för nu ifrågavarande ändamål torde böra upptagas i samband med ett eventuellt framtida förslag om anvisande av ytterligare medel till importsubventionering.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Subventionering av införseln av vissa varor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* å kronor 25 000 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Vid protokollet:

Carl D. Ossmark.